

УДК 657.221

Гавдида Христина

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

СУТНІСТЬ ПОДАТКОВОГО ОБЛІКУ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ОПТИМІЗАЦІЇ

Havdyda Khrystyna

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

THE ESSENCE OF TAX ACCOUNTING AND WAYS TO OPTIMIZE IT

Податковий облік як важливий інструмент фінансового регулювання відіграє ключову роль у взаєминах між державою та суб'єктами господарювання. Його значення особливо зростає в умовах фінансової нестабільності, реформування податкової системи та пошуку ефективних механізмів наповнення державного бюджету без надмірного тиску на бізнес. У сучасних умовах податковий облік набув як облікового, так і контролюючого значення, оскільки є основою для формування податкової звітності, розрахунку податкових зобов'язань та аналізу податкового навантаження.

Сутність податкового обліку полягає в системному зборі, узагальненні та зберіганні інформації про об'єкти оподаткування, доходи, витрати, активи й зобов'язання платника податків відповідно до вимог податкового законодавства. Він тісно пов'язаний із бухгалтерським обліком, однак має низку специфічних особливостей. Зокрема, ведення податкового обліку відбувається на підставі норм Податкового кодексу України, які не завжди відповідають принципам та правилам, закладеним у системі бухгалтерського обліку. Внаслідок цього часто виникає необхідність у веденні окремих реєстрів, облікових форм або вирахування показників, що призводить до дублювання інформації, збільшення витрат часу та ресурсів. Узагальнену схему організації податкового обліку наведено на рис. 1.

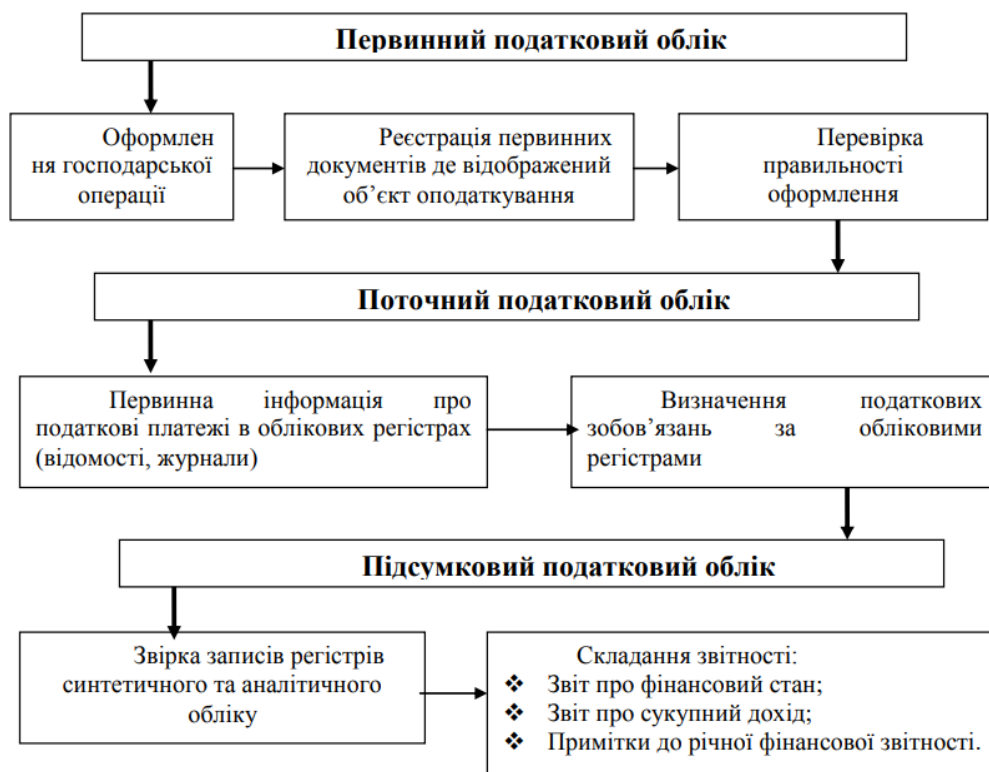

Рис. 1. Організація податкового обліку на підприємстві

Однією з основних проблем функціонування податкового обліку в Україні є складність, часта змінюваність та неоднозначність податкового законодавства. Зміни до Податкового кодексу, що вносяться кілька разів на рік, ускладнюють стабільне планування діяльності підприємств, призводять до помилок у податковій звітності та підвищення фінансових ризиків. Крім того, нечіткість деяких термінів і відсутність офіційного роз'яснення окремих норм створюють простір для суперечок між платниками податків і податковими органами. Важливим фактором, що негативно впливає на ефективність податкового обліку, є високий рівень податкового навантаження та складність адміністрування податків, зокрема для малого та середнього бізнесу.

Аналіз сучасного стану податкового обліку в Україні свідчить про те, що попри запровадження електронної звітності, автоматизацію процесів обліку та зростання рівня податкової грамотності, все ще залишаються значні бар'єри на шляху до його ефективної організації. Серед них: невідповідність облікових стандартів податковим вимогам, недостатній рівень прозорості податкових процедур, слабка інтеграція інформаційних систем, обмежений доступ до якісного консультування та обмеження в кадрових і технічних ресурсах платників податків. Також актуальною залишається проблема подвійного обліку — коли суб'єкти змушені вести як бухгалтерський, так і податковий облік окремо, що ускладнює облік загалом.

З метою підвищення ефективності податкового обліку в Україні доцільним є застосування комплексного підходу до його оптимізації. Насамперед, необхідно зменшити розрив між нормами бухгалтерського та податкового обліку, забезпечивши максимальну уніфікацію методів оцінки, класифікації та обліку господарських операцій. Це дозволить знизити витрати на ведення обліку, мінімізувати помилки та підвищити достовірність звітності. Одночасно слід вдосконалити систему електронної звітності, запровадити інтелектуальні електронні сервіси, що дозволяють автоматично формувати податкові розрахунки на основі наданих первинних документів.

Вивчення міжнародного досвіду свідчить про те, що в розвинених країнах активно впроваджуються сучасні технології в сферу податкового обліку, зокрема використання хмарних рішень, блокчейн-платформ, інтегрованих ERP-систем. Наприклад, в Естонії більшість податкових процесів автоматизовані, а податковий облік здійснюється фактично без паперових носіїв. У Швеції платники податків користуються електронними деклараціями, які автоматично формуються на основі даних із банківських систем, реєстрів і державних баз. В Японії застосовуються електронні форми аудиту та контролю, що значно знижує людський фактор та ризики зловживань.

Враховуючи вітчизняну специфіку, Україні доцільно запровадити адаптовані моделі цифровізації податкового обліку з урахуванням кращих міжнародних практик. Особливо важливо активізувати навчання підприємців основам податкового обліку та оптимізації податкових витрат, створити доступну інфраструктуру для обміну знаннями, а також забезпечити прозору та неупереджену роботу податкових органів. Крім того, доцільно сприяти податковій культурі шляхом популяризації чесного ведення бізнесу та роз'яснення переваг легального оподаткування.

Не менш важливою є оптимізація податкової звітності та контролю. Запровадження єдиної електронної системи збору та перевірки податкової інформації, інтегрованої з іншими державними базами даних, може суттєво знизити обсяг ручної роботи, підвищити точність даних та оперативність обробки інформації. Крім того, варто розвивати ризикоорієнтовані підходи до податкового аудиту, що дозволить зосередити ресурси на перевірці найризикованіших суб'єктів, водночас зменшивши адміністративний тиск на сумлінних платників.

У підсумку, можна стверджувати, що податковий облік в Україні потребує системного вдосконалення з урахуванням сучасних викликів, цифрових трендів та міжнародного досвіду. Його оптимізація є необхідною умовою не лише для покращення якості облікової інформації, але й для створення сприятливого інвестиційного клімату, розвитку підприємництва та забезпечення фінансової стабільності держави.

Список використаних джерел:

1. International Accounting Standards Board (IASB). IFRS Standards. URL: <https://www.ifrs.org>.
2. OECD. Tax Administration 2022: Comparative Information on OECD and other Advanced and Emerging Economies. – OECD Publishing, 2022. – 200 p.
3. Deloitte. Global Tax Policy Update 2023. URL: <https://www2.deloitte.com>
4. Державна податкова служба України. Офіційний сайт. URL: tax.gov.ua
5. Королук Т., Краузе О. Первинні документи в бухгалтерському обліку підприємства в умовах цифрової економіки / Трансформація бізнесу для сталого майбутнього: дослідження, цифровізація та інновації: монографія /за ред. д.е.н., проф. О. А. Сороківської. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2024. С. 26-25. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/46506>
6. Краузе О., Бойко О. Роль хмарних технологій в удосконаленні обліково-аналітичних процесів / Трансформація бізнесу для сталого майбутнього: дослідження, цифровізація та інновації: монографія /за ред. д.е.н., проф. О. А. Сороківської. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2024. С. 36-45. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/46506>
7. Співак С.М., Королук Т.М., Дерейчук О.П. Організаційні аспекти та інформаційне забезпечення процесу формування звітності підприємств. Галицький економічний вісник. 2024. Том 87. № 2. С. 116–121.
8. Співак С., Королук Т., Ковальчук І., Шаюк М. Особливості складання звітності підприємств в умовах цифрової економіки. Галицький економічний вісник. 2024. Том 91. № 6. С. 87–94.
9. Spivak S., Seniv B., Stetsko M., Horodetsky M., Ivanova A. Advantages of Blockchain for Efficient Electronic Documents Flow in the Enterprise Accounting System. 2024 14th International Conference on Advanced Computer Information Technologies (ACIT). Ceske Budejovice, Czech Republic, 19-21 September 2024, pp. 434-438. DOI: 10.1109/ACIT62333.2024.10712495.